

SOSYOLOJİK ARAŞTIRMANIN METODLARI

Yazan: Ernest W. Burgess

Çeviren: Tomris Berker

Başlangıçta, sosyolojinin katı araştırma tekniklerinin tanzimini kendi üzerine alması imkânsızdı.. Sosyologlar hususî bir tahkik metodu yaratmaktan önce, daha evvel halledilmesi icab eden ideolojik meselelerin münakaşasına girişmiş bulunuyorlardı. Bununla beraber, son yirmi seneden beri, bilginlerin dikkati gitgide, araştırma tekniklerinin tanzimi üzerinde toplanmıştır. Fakat insan davranışında, fikirlerin irtibatının oynadığı rolü göz önünde tutmak zarureti, onların çalışmalarını karmaşık bir hale koymuştur.

Eğer insan, diğerlerinden farklı bir inceleme konusu olabiliyorsa, bu, bilhassa tecrübelerini, kanaatlerini ve tavırlarını başkasına intikal ettirebilmek melekesi sayesinde. Geniş bir ölçüde, insanın şahsiyet ve davranışı kendiliğinden, karşılıklı münasebetlerin tesiri altında teşekkül eder. Bundan şu netice çıkar ki, bir insan davranışı, yalnız maddî bir obje veya bir hayvan gibi mütalâa edilmeğe değil, fakat bundan fazla olarak kendisiyle vasıtasız bir irtibat kurmak suretiyle, doğrudan doğruya tetkik edilmeğe de kabiliyetlidir.

Bizi alâkadar eden devre boyunca, ister icad edilmiş, ister tatbik edilmiş, ister sosyolojiye adapte edilmiş olan teknikler arasında şunlar görülür: 1° — Statistikler; 2° — Şahsî doküman metodu ve hususî hallerin tetkiki; 3° — Tipoloji; 4° — Sualli - anket veya mülâkat;

Statistikler: Amerikan sosyolojisinin pek erken kullanmağa başladığı statistikler, iki belli başlı kaynağa sahip olmuşlardır: İlk olarak, esaslı surette «Census Bureau» (Sayım Bürosu) tarafından temsil edilen demografi, ikinci olarak Francis Galton ve Karl Pearson'un idaresi altında, bilhassa, insan biyolojisi sahasında seri bir

(*) Bu makale (American Journal of sociology, cilt L, 1945) den (Cahiers internationaux de Sociologie, cilt I 1946) ya yapılan Fransızca tercümeden Türkçeye çevrilmiştir.

inkışaf kazanan İngiliz statistikleri metodu... «American Journal of Sociology» nin birinci cildi, statistikler üzerinde henüz tek bir makaleyi, Walter F. Willcox'un «1890 da Amerika'da cinslerin dağılışı» isimli makalesini ihtiva ediyordu.⁽¹⁾

Sosyolojik tetkikte, esas ünitenin ferd olduğu fikrinden hareket eden Franklin H. Giddings kendisini statistik metodun başlıca müdafii olarak ortaya koydu. Bu metod, evvelâ, fikirlerin naklinin pek aşağı derecede veya hiç bir rol oynamadığı hallere tatbik edilmiştir. Demografik araştırmalarda ve nüfus üzerindeki diğer tetkiklerde olduğu gibi... Fakat insan davranışının açıkça içtimaî olan görünüşleri hakkındaki, daha hususî araştırmalara gelince, istatistiklerin kullanılışları, ham maddeler üzerine kemmi metodların makûl bir tarzda tatbik edilebileceği güne kadar değiştirilmek zoruunda kalınmıştır. Bu arada istatistik, bağımsız bir disiplin olarak, bizzat, süratli bir gelişme göstermiştir.

Amerika'da, bir çok problemlerin tetkikinde, sosyolojiye tatbik edilen istatistik metodun husule getirdiği ilerlemelerden geniş ölçüde istifade edilmiştir. Bu meyanda Dorothy Thomas'ın, bir taraftan evlilik, fuhuş, boşanma, doğum nisbeti, ölüm nisbeti ve cürüm gibi içtimaî fenomenlerle, diğer taraftan ekonomik hayatın devreleri arasında kurduğu münasebet zikredilebilir.⁽²⁾ Bundan başka William F. Ogburn'un sosyal temayüller hakkındaki incelemesini;⁽³⁾ ve sabıkahılar,⁽⁴⁾ evliliğin iyi veya fena mukadderatı,⁽⁵⁾ échantillonnage'ın (Sampling) teori ve metodlarının gelişmesi,⁽⁶⁾

(1) 1895 - 96, 725 - 37.

(2) Social Aspects of the business cycle, New-York, A. A. Knopf 1927; Keza bak «Statistics in social research» American journal of Sociology XXXV, 1929 - 30, 1 - 17.

(3) «Indexes of Social trends and their fluctuations», American journal of Sociology, XL, 1934 - 35, 822 - 28.

(4) Tahmin hakkındaki incelemelerin bibliyoğrafisi için bak: E. H. Sutherland, Principles of Criminology, Philadelphie, J. B. Lippicott et Co. 1939. sahife 549 - 51.

(5) E. W. Burgess ve L. S. Cottrell, Predicting success or failure in marriage; New-York, Prentice-Hall, 1939.

(6) Philip M. Hauser, «Use of sampling in the census», Journal of the American statistical association, XXXVI, 1941, 369 - 75; Frederick H. Stephan, «Practical problems of sampling procedure» American sociological Review, I, 1936, 569 - 80; ve Frederick F. Stephan, «Sampling procedure of the 1940 census», Journal of the American statistical association, XXXV, 1940, 615 - 30.

sahalarında tahmin tekniği hakkında intişar etmiş olan bütün yazıları zikretmek lâzımdır.

Şahsî doküman ve hususî hallerin tetkiki: (Case study). — İnsanın hislerini ve fikirlerini başkasına nakledebilmek kabiliyeti sosyoloji ve sosyal ilimler için çok faydalıdır.

Evvvelâ, bir şahsın müşahede edilebilen davranışı, bize zaruri olarak, onu tayin eden saiklerin anahtarını veremez. İkinci olarak, bizzat bu saikler, geniş bir ölçüde, başkaları ile irtibat neticesinde teşekkül ederler. Üçüncü olarak, bir kimse ile irtibat bize, onun hislerini, tavırlarını ve kanaatlerini öğrenmek imkânını verir.

Şu halde bir ferдин iş hayatını incelemeğe imkân veren yollar-dan biri, hislerin, tavırların ve şahsın hakikî değerinin kendini belirttiği yazılı veya sözlü bir irtibat sayesinde meydana getirilen şahsî doküman metodudur. W. I. Thomas ve F. Znaniecki (Avrupa ve Amerika'da Polonya köylüsü) «Polish Peasant in Europe and America» adlı eserlerinde bu gibi vesikaları geniş ölçüde kullanmışlardır. Bu müellifler «mümkün mertebe tam olan şahsî şahadetlerin sosyolojik malzemenin en mükemmel tipini teşkil edeceğini, fakat buna rağmen sosyoloji diğer malzemeleri kullanıyorsa, bunun, yalnızca, şimdilik bu gibi şahadetlerden sosyolojik meselelerin tamamına temas edebilecek sayıda toplamının pek güç olmasından ve sosyal bir gurubun hayatını karakterize eden bütün hususî halleri tam olarak tahlil edebilmek için çok büyük bir çalışma kitlesi icap edeceğinden ileri geldiğini» belirtmişlerdir.⁽⁷⁾

Thomas ve Znaniecki'nin misali ile harekete geçen bir çok sosyologlar da şahsî dokümanları geniş ölçüde kullanmağı denediler. Bu «hakikî hikâyeler» yardımıyla tetkik edilmiş olan meseleler ve diğer şahadetler arasında şunlar görülmektedir:

Clifford R. Shaw,⁽⁸⁾ Henry D. Mc Kay ve James Mc Donald⁽⁹⁾

(7) The Polish Peasant in Europe and America, New - York, A. A. Knopf, 1918 - 1920, sahife 1832 - 33.

(8) Case-study method», Proceedings of the American sociological Society, XXI, 1927, 149 - 57. Keza aynı müellifin «The Jack - Roller» ine bak, Chicago, University of Chicago, Bası, 1930; The Natural History of a Delinquent. Career. Chicago: University of Chicago, Bası 1938.

(9) Clifford R. Shaw, Henry D. Mac Kay ve James Mac Donald, Brothers in Crime, Chicago, University of Chicago, Bası 1938.

tarafından tetkik edilmiş olan suçluluk; John Landesco⁽¹⁰⁾ ve E. H. Sutherland⁽¹¹⁾ tarafından cürüm; R. C. Angell⁽¹²⁾, Ruth S. Cavan ve Katherine H. Rauck⁽¹³⁾ ve Mirra Komorovsky⁽¹⁴⁾ tarafından iktisadî çöküntünün aile üzerindeki tesirleri; E. Franklin Frazier⁽¹⁵⁾ ve E. T. Krueger⁽¹⁶⁾ tarafından aile; Pauline V. Young⁽¹⁷⁾ tarafından bir muhacirler gurubu; Harriet R. Mowrer⁽¹⁸⁾ tarafından evlilik hayatında ahenk ölçüsü ve Ruth S. Cavan⁽¹⁹⁾ tarafından tetkik edilmiş olan intihar...

R. C. Angell⁽²⁰⁾ bunun üzerinde ısrarla durmaktadır. O, 1920 ve 1940 seneleri arasında yayımlanan bu metoddan mülhem eserleri incelerken, «Polish Peasant in Europe and America» dan beri, bilhassa malzemelerin araştırılması tekniğinde; müşahide has olan tahminlerin kontrolünde; başka mahiyetteki dokümanların — bilhassa istatistik ve écologique tetkiklerin — tamamlayıcı şekilde kullanılışında, ve nihayet diğer arayıcılar tarafından da teyit edilmeğe elverişli faraziyeler tertiplemek ve faraziyeleri tahkik etmek için tahminden istifade etmek yolunda gittikçe artan temayülde, bazı terakkiler yapılmış olduğunu görmüştür.⁽²¹⁾

Fakat, Angell'e göre, eğer şahsî doküman metodu, ancak ağır

(10) «Criminal Underworld of Chicago in the 80's and 90's». Journal of Criminal Law and Criminology, XXV, 1934 - 35, 341 - 57, 929 - 40; aynı mecmua; XXVI, 1935 - 36, 235 - 46, 891 - 902.

(11) The Professional Thief, Chicago, University of Chicago bası, 1937.

(12) The Family Encounters the Depression, New - York, Charles Scribner's sons, 1936.

(13) The Family and the Depression, Chicago, University of Chicago, Bası, 1938.

(14) The Unemployed Man and his Family, New - York, Dryden, Bası, 1940

(15) The Negro Family in the United States, Chicago, University of Chicago, Bası, 1940.

(16) «Technique of securing life history documents» Journal of applied Sociology, XI, 1925, 290 - 98.

(17) Pilgrims of russian town, Chicago, University of Chicago, Bası 1932.

(18) Personality adjustment and domestic discord, New - York, American Book Co. 1935.

(19) Suicide, Chicago, University of Chicago Bası, 1928.

(20) Louis Gottschalk, Clyde Kluckhohn ve Robert Angell, The use of personal documents in History, Anthropology and Sociology, New - York, Social Science Research Council, 1945, sahife 177 - 232.

(21) Aynı kitap; sahife 226 - 28.

ağır inkişaf edebiliyorsa, ve eğer tarihî araştırmalar tahlillerdekinden daha çok dikkat istiyorsa, bu, şahsî doküman metodunun kullanıldığı mefhumların vuzuhsuz bir karakterde oluşundan ve bu metoda aralarında tenkit gayret ve zevkinin doğabilmesi için yeter sayıda bilginin kendini vermemiş olmasındandır.⁽²²⁾ Şimdi tetkik edeceğimiz tipolojik metod ise hudutları tam mânasiyle belirtilmiş ve açık mefhumların teşkil edilmesini ister.

Tipolojik metod: — Hususî hallerin muayyen tiplere göre tasnif edilmesi, iyice bilinen ilmî bir metoddur. Amerikan sosyolojisinde, tipolojinin başlıca üç değişik şekli inkişaf etmiştir ki bunlar şöyle gösterilebilir: 1° — Tecrübî tipler metodu; 2° — Kategorik tipler metodu; 3° — İdeal tipler metodu.

Daha 1910 da, Georges E. Vincent, tayin edilebilen tecrübî tipler nazariyesini, herhangi bir beşerî gurup içinde, topluluğun diğer azalarının tabik ettikleri takdir ve tayip vasıfları yardımı ile teşkil etmişti.⁽²³⁾ Daha sonra Nels Anderson'un «Hobo» su ve Louis Wirth'ın «Ghetto» sunda inkişaf ettirilmiş olan tecrübî tipoloji, bir araştırma metodu olarak, bilhassa Samuel Strong'un bir zenci kömünüdeki içtimaî tipler üzerinde yaptığı incelemede, katî surette ifade ve tatbik edilmiştir.⁽²⁴⁾

Buna rağmen, sosyoloji, kategorik tipler metoduna, yani hususî hallerin, araştırmacıların temayüllerine göre, keyfî surette seçilmiş — az veya çok — kategoriler içinde tasnif edilmesinden ibaret olan metoda, sık sık, müracaat eder. Misal olarak, Angell tarafından, iktisadî çöküntü devrelerinde olan ailelerin, en ziyade kabili intibak olmak ve tamamîyet noktai nazarından, üst, orta ve alt olmak üzere üç derece halinde tasnif edilişi gösterilebilir.

Seçkin vasfı, mantıkî olan en son hadde kadar arttıran İdeal tipler metoduna gelince, bu metodu, Georges Simmel ve Ferdinand Tönnies geliştirmiş ve Max Weber mükemmelleştirmiştir. Amerika da da, bu metod, bilhassa Robert E. Park'ın tilmizleri tarafından daha hususî surette kullanılmıştır. Bir prensip etrafında, bilhassa «kutsal »ve «kutsal dışı» çift fikri etrafında kutuplaşmış cemiyet-

(22) Aynı kitap; sahife 228 - 32.

(23) «The Rivalry of Social groups» American Journal of Sociology, XVI, 1910 - 11, 469 - 84.

(24) «Social Types in a minority group» American Journal of Sociology, XLVIII, 1942 - 43, 563 - 73.

ler anlayışını, Howard Becker ve Robert Redfield hususî cemiyetlerin tetkikine tatbik etmişlerdir.

Tipolojik metodun, bilhassa hususî hallerin araştırılması, tahlili ve tasnifi için lüzumlu olduğu aşikârdır. Zaten tipolojik metod, halleri bir veya müteaddit gruplara ayırmaktan ve her menfi hal için yani, önceden tayin edilmiş olan sınıfların hiçbirinde sıraya konulması mümkün olmıyan hal için yeni bir kategori yaratmaktan ibaret oldukça «hususî hallerin metodlu tetkikini» yeniden keser.

Tipoloji, bilhassa ideal tipler metodu ile, hususî hallerin tetkiyle, tavırların ve diğer hareket tarzlarının testler veya mikyaslar yardımıyla yapılan incelemesi arasına bir köprü atmaktadır. O, aynı zamanda, ideal insanın şu veya bu dereceye kadar kemmi olarak ölçülmesine de müsaade eder. Meselâ: şu gurubu veya bu şahsı karakterize eden kutsal yahut kutsal dışı mefhumunda olduğu gibi.. Bu suretle Becker, bir aile veya bir aile topluluğu içinde, dinin tatbikatının şiddetini ve frekansını tayin etmeğe mahsus bir sualler serisi teşkil etmiştir.⁽²⁵⁾

Sosyometri — Bir araştırma metodu olarak sosyometri, mu-teber neticelere varabilmek için, fertler arası münasebetleri ve topluluklar dahilindeki vetireleri tahlil ederken ölçüler kullanılması lüzumundan hareket eder. Öyleyse, ortaya çıkan mesele, fertler ve topluluklar arası münasebetleri, ölçülebilecek surette tarif ve grafiklerle ifade etmek meselesidir.

Emory S. Bogardus'ün⁽²⁶⁾ «içtimaî farklar» mikyasının da bize gösterdiği gibi, sosyal münasebetleri ölçmeğe ve grafiklerle ifade etmeğe uzun zamandanberi teşebbüs edildiği halde, sosyometrik metoddan, hakkiyle, ancak ruhiyatçı J. L. Moreno'nun «Who shall survive?» (kim devam edecek?) adlı eserinden itibaren bahsedilebilir. Daha sonra, sosyometrik metodu kullanmak ve onun nazariyesi ile tatbik vasıtalarını tamamlamak⁽²⁷⁾ istiyen sosyologlar arasında, bu

(25) Cf. Howard Becker ve Reuben Hill, Marriage and the Family, Boston, D - C. Heat ve Co. 1942, sahife 12 - 14.

(26) «A Social Distance Scale» Sociology and social research, XVII, 1933, 265 - 71.

(27) Sosyologlardan ziyade psikologlar tarafından ileri sürülmüş olan «les champs» metodu, sosyolojinin umumî noktai nazarı bakımından bir muvaffaki-yetsizliğe varmış gibi düşünülebilir. (Bak: J. F. Brown, psychology and the

metodun en mühim temsilcileri olarak F. S. Chapin,⁽²⁸⁾ S. C. Dodd,⁽²⁹⁾ George Lundberg⁽³⁰⁾ ve W. İ. Newstetter⁽³¹⁾ gösterilebilir.

Mülakat metodu: — Mülakat, üzerinde münakaşa dahi edilemeyecek sosyolojik bir metod olduğu halde, ona bu güne kadar pek az ehemmiyet verilmiştir. Onbeş sene evvel Stuart A. Rice, araştırmacının kendi temayüllerinin mülakatın neticesi üzerinde müessir olabileceğine işaret etmişti.⁽³²⁾ Bu metodun kullanılışı hakkında meşhur bir manuel⁽³³⁾ yayınlanmış ise de, bu kitap, bizzat sosyolojik araştırmadan ziyade sosyal yardım meselesi ile alâkalıdır.

Mamafih mülakat tekniğinin çeşitli kullanılışları hakkında sosyologlar tarafından, çok nadir, fakat çok mükemmel etüdler yapılmıştır.⁽³⁴⁾

Bugün, çetin bir münakaşa, sosyologları, mülakat tekniğine ait aşağıdaki iki nokta üzerinde birbirinden ayırmaktadır: 1° — Mülakat birisi tarafından idare edilmeli mi, yoksa edilmemeli midir? 2° — Mülakatın devamınca yazılı notlar mı almalı, yoksa mülakatın muhtevasını zaptedip, sonra, onu yeniden mi teşkil etmelidir?

American Journal of Sociology'nin son sayılarından birinde Rogers, güdümlü olmyan (hür) bir mülakat esasını müdafaa e-

---

social order, New-York) Mc Graw - Hill Book Co. 1936 ve G. A. Lundberg, «Public opinion from a behavioristic point of view», American Journal of Sociology, XXXVI, 1930 - 31, 387 - 405.

(28) «Measuring the volume of social stimuli: A study in social psychology» Social Forces, IV, 1926, 479 - 95.

(29) «A Social Distance Test in the near east», American Journal of Sociology, XLI, 1935 - 36, 194 - 204.

(30) G. A. Lundberg ve Mary Steele, «Social Attraction - Patterns in a village», Sociometry, I, 1938, 375 - 419.

(31) W. İ. Newstetter, M. J. Feldstein ve Theodore Newcomb, Group adjustment, Cleveland, Western Reserve University, 1938.

(32) «Contagious Bias in the interview», American Journal of Sociology, XXXV, 1939 - 40, 420 - 23.

(33) Pauline V. Young, Interviewing in social Work, New-York Mc Graw - Hill Book Co, 1935.

(34) Herbert Blumer, Movies and Sonduct, New - York, Mc Millan Co, 1933, sahife 3 - 12; John Dollard, Caste and Class in a southern Town New - Haven, Yale University. Bası, 1937, fasıl II, «Research Methods»; Harriett R. Mowrer op. cit, fasıl II, «The Interview»; R. C. Shaw ve H. D. Mc Kay, Social factors in juvenile delinquency, Chicago, University of Chicago Bası, 1931, fasıl X.

der.⁽³⁵⁾ Diğer taraftan Shaw ve Mc Kay bir aile üzerinde yaptıkları mülakat sırasında, kendi metodları olan stenografi ile tutulmuş notlar metodunu izah ederler.⁽³⁶⁾

Araştırma tekniklerinin inkişafı son yirmi sene zarfında o kadar seri bir inkişaf göstermiştir ki, bu gelişme, daha şimdiden bütün tecrübelerin neticelerini tesbit etmeğe ve mevcut bütün metodların hududunu ve vasıflarını takdir etmeğe imkân vermiyecek kadar süratlidir. Araştırma teknikleri ekseriya birbirinden müstakil olarak gelişmişlerdir ki, bu bizi onların telifi meselesini ortaya koymağa sevketmektedir.

Araştırma tekniklerinin telifi: — Bir kaç zamandan beri, muhtelif araştırma tekniklerinin aynı bir problem üzerine çevrilmesinin ne gibi faydalar doğurabileceği suali ortaya atılmıştır. Hattâ, sosyolojik araştırma tekniklerinin yalnız birbiri ile değil, (meselâ: monografik etüdle, statistik) fakat, aynı zamanda diğer disiplinlerden iktibas edilmiş fikirler ve metodlarla da birleştirilmesi imkânı üzerinde düşünülmüştür.

Hattâ, üyeleri arasında, antropolojistleri, iktisatçıları, tarihçileri, psikologları, siyasî ilimler mütehassıslarını, sosyologları, ve statistikçileri toplayan «Social Science Research Council» (Sosyal araştırmalar ilmi merkezi), 1923 senesine rastlıyan kuruluşundan itibaren, iki veya müteaddit müstakil sosyal ilmin metodolojik iştiraki zaruretinden ilham alan araştırma projelerine en geniş yeri ayırmıştır. Bazı parlak misaller, böyle bir iştirakin verimliliğini ve sosyolojik araştırmanın kendi sahasına diğer disiplinlere ait fikir ve metodları kabul etmek suretiyle, bundan elde ettiği faydaları isbat etmiştir.

İki veya müteaddit sosyal ilme ait fikir ve metodların koordinasyonu bir çok vasıtalarla mümkün olabilir: 1° — Sosyologların diğer sahalardan bir veya bir çoğuna müdahalesi ile; 2° — Diğer araştırmacıların metodlarının sosyologların metodları ile imtizacı suretiyle; 3° — Muhtelif disiplinlerde uğraşmış âlimlerin birlikte çalışmalarını ile...

Sosyolojik fikir ve metodların, kültürel antropoloji ve psikolojinin metodları ile telifindeki ve bunların birbirine karşılıklı nüfu-

(35) Carl R. Rogers «The Nondirective Method as a technique for social research», American Journal of Sociology, L, 1944-45, 279-83.

(36) Social factors in Juvenile delinquency, fasıl. X.

zundaki verimlilik «Polish Peasant in Europe and America» da parlak bir surette isbat edilmiştir. Ve bu eserin müellifleri esas itibarile sosyolog oldukları halde, diğer iki disiplinin neşriyatına tamamen alışmış olduklarını göstermişlerdir.

Ondanberi, sosyolojik bilgiler şahısların ve toplulukların tetkikinde, başka yerlerden alınmış teknikleri kullanmak suretiyle çok zenginleşmiştir. Bilhassa, kültürel antropoloji metodlarının, modern şehir incelemeleri üzerine tatbik edilmesine işaret etmek lâzımdır. Lynd' çiftinin «Middletown» ve «Middletow in transition» unda; W. Lloyd Warner ve Paul Lunt'un «Yankee city Studies» (Amerikan şehirleri üzerinde incelemeler) inde; ve Allison Davis, Burleigh ve Mary Gardner'in «Deep South» (Cenubun Kalbinde) adlı eserinde gösterilmiş olduğu gibi...

Beşerî ecologie, bizzat sosyolojinin sinesinde yeni bir araştırma sahası yaratmıştır. O, insan topluluklarının tahliline tatbik edeceği kendi fikrî cihazını hayvanî ve nebatî ecologie'den almaktadır. Bir çok sosyologlar, bunlar arasında Robert E. Park,⁽³⁷⁾ R. D. Mc Kenzie,⁽³⁸⁾ Erle F. Young,⁽³⁹⁾ Clifford R. Shaw,⁽⁴⁰⁾ Ernest R. Mowrer⁽⁴¹⁾ ve Calvin F. Schmid⁽⁴²⁾, sosyolojiyi alâkadar eden ekolojik fikirleri tarif etmiş, bu fikirlerin tazammun ettikleri hususî teknikleri geliştirmiş ve bu metodları sosyolojinin diğer kısımlarına nakletmişlerdir.

Sosyolojik metodların, psikiyatrinin yeni metodları ve kültürel antropolojinin metodları ile imtizaç ettirilmesine ait misali bize, «Criteria for the life history» adlı kitabında, şahsiyetin teşekkülü hakkındaki bir inceleme için, bu metodların her birinden faydalanmış olan John Dollard vermiştir. Dollard, «Caste and class in a

(37) «Human Ecology», American Journal of Sociology, XLII, 1936 - 37, 1 - 15.

(38) «Human Ecology» Encyclopaedia of the Social sciences, New - York 1931, V, 314 - 15.

(39) «Social Base Map» Journal of applied sociology, IX, 1925, 202 - 6.

(40) Delinquency Areas, Chicago, University of Chicago bası, 1929; Clifford R. Shaw ve H. D. Mc Kay, Juvenile Delinquency and urban Areas, Chicago, University of Chicago Bası, 1942.

(41) «The isometric Map as a technique of social research», American Journal of Sociology, XLIV, 1938 - 39, 86 - 96.

(42) «Suicide in Minneapolis: Minnesota, 1928 - 32», American Journal of Sociology, XXXIX, 1939 - 40, 30 - 48.

southern town» (Bir cenup şehrinde kast ve sınıf) adlı etüdünde. mahalli bir komündeki sosyal münasebetleri tahlil ve izah etmek için, bu muhtelif tekniklerin imtizacının göstermiş olduğu faydayı açıklamaktadır.

Artık, sosyologlarla, diğer beşerî ilimler mümessillerinin, müşterek bir araştırma için fiilen birlikte çalışmalarına ait misaller çoğalmağa başlıyor.

Social Science research Council'in çalışmaları sayesinde «Prediction of personal adjustment» (Ferdin intibakını nasıl tahmin etmeli?) adı altında meydana getirilen eser, psikolog ve sosyologlardan mürekkep bir heyetin idaresinde, birisi monografik, diğeri statistik metodun mümessili olan iki sosyologla birlikte çalışan bir psikolog tarafından hazırlanmıştır.

«Recent social trend» (Yeni içtimaî temayüller) hakkındaki büyük eser, iktisatçıların, siyasal ilimler mütehassıslarının, sosyal yardım erbabının, statistikçilerin ve sosyologların, bütün bu disiplinlerin mümessillerinden teşekkül etmiş bir araştırma komitesinin idaresi altında, müşterek çalışmaları ile meydana getirilmiştir. «National resources planning board» (Millî kaynakların plânlaştırılması ofisi) hesabına yapılan şehircilik etüdlere de, muhtelif içtimaî ilimlere bağlı, ihtisas sahibi bir personelin hizmetlerini icap ettirmiştir. «American Council on education» (Amerikan talim ve terbiye şûrası) na bağlı (Amerikan gençliği komisyonu) tarafından zenci gençliği üzerinde yapılmasına teşebbüs edilen incelemelere ait plân, yine kültürel antropoloji, psişiatrı, psikoloji ve sosyoloji gibi birbirinden farklı müteaddit ilimleri temsil eden araştırmacılar tarafından çizilmiş ve tahakkuk ettirilmiştir.

Araştırma sahasındaki bu müşterek çalışmaya parlak bir misal olarak, «Carnegie» tesisinin himayesi altında ve İsveçli sosyolog Gunnar Myrdal'in idaresinde zenciler üzerinde yapılan bir inceleme gösterilebilir. Bu kitabın üzerine dayandığı dokümanlar, kültürel antropoloji, ekonomi - politik, psikoloji ve statistik mütehassısları tarafından hazırlanmıştır.⁽⁴³⁾

(43) Gunnar Myrdal, An American Dilemma, New - York, Harper ve Bros, 1944. Keza Harper ve Bros tarafından yayınlanmış hususî tetkikler arasında şunlar bulunur: Melville Herskovits, The Myth of the Negro Past, 1941; Charles S. Johnson, Patterns of Negro segregation, 1943; ve Otto Klineberg, Characteristics of the American Negro, 1944.

Sosyolojik araştırma projelerinde, muhtelif şekiller altında git-tikçe daha fazla gözüken şey, ekseriya hususî hallerin monografik tetkiki ile statistik arasındaki sentezdir. En sık tekerrür eden hal, istatistiğe ait bir ankette, iptidâî kadronun tarifi veya istatistiklerin verdiği neticelerin tefsiri için şahsî dokümanların kullanılması halidir. Daha ehemmiyetli olanlar ise, kemmî mikyasların, monografik incelemelerin mukabil delilleri sayesinde teyyüd ettiği haller;(44) veyahut ta, kemmî büyüklük ölçülerine dayanan yeni bir tahlil ile şahsî dokümanlara müstenit neticelerin kabul edildiği hallerdir.(45) Shaw ve Mac Kenzie, «Delinquency Areas» (Suçluluğun sahaları) ve «Social Factor in juvenil delinquency» (Çocuk suçluluğunda iç-timaî âmil) adlı kitaplarında, muhitin tesiriyle suça sürüklenen erkek çocukların yaşanmış tecrübelerini tahlil ve izah etmek için, şahsî dokümanlarla, ekolojik ve statistik malzemenin karşılaştırılması usulünü kullanmışlardır.

Metodoloji: — Bir ilim dahilinde, araştırma teknik ve noktai nazarları arasında yapılacak bir tercihi idare eden metodolojinin esasli meseleleri, hiç bir zaman değilse bile, ancak nadiren katî surette tanzim olunmuşlardır. Bu meseleler muayyen bir şekil altında bir sureti halle bağlanır bağlanmaz, derhal diğer bir şekil altında yeniden meydana çıkmağa hazırdırlar.

Son senelerde, bir ilim olarak sosyoloji ve onun araştırma usulleri üzerinde yapılan tenkidî düşünme, birbirinden çok farklı iki prensipten mülhem olmuştur: tecrübî sosyoloji ve bilgi sosyolojisi prensibi...

Tecrübî sosyoloji, ilmî bir mahiyet kazanabilmesi için, sosyolojinin, biyolojik ve fizikî ilimler suretinde teşekkül etmesi lâzım geleceği prensibinden hareket eder. Ve araştırma usulü içinde toplu bulunan bütün ameliyeleri, belirli, doğru ve tekrarlanmağa elverişli kılmak zaruretine işaret eder. Tecrübî sosyoloji, usul tariflerine(46) ve kemmî işaretlerin sembolik bir ifadesine (47) irca etmek istediği fikirlerin rolünü azaltmağa mütemayildir.

(44) Bak. E. W. Burgess ve L. S. Cottrell, Predicting Success or failure in marriage, New - York, Prentice Hall, 1939, sahife 41 - 42, 290 - 312.

(45) Bak: R. C. Angell, «The family encounters the depression».

(46) Bak: George Lundberg, Foundation of Sociology, New-York, Mc Millan Co. 1939, sahife 54 - 58, 109 - 26.

(47) Bak: Stuart C. Dodd, Dimensions of Sociology, New - York, Mc Millan Co, 1942.

Blumer, usullerin tasviri üzerine kurulmuş fikir tariflerini «ilgilendikleri bu fikirlerin mevzuun en hayatî kısmını nazarı itibara almamaları» (48) bakımından tenkit etmiştir. Buna Lundberg, bu suretle ihmal edilmiş olan şeyin, bir tarife girişinden itibaren, usule ait tâbirlerle ifade edilebileceğini ileri sürerek cevap vermektedir. (49)

Bilgi sosyolojisi ise, tecrübî sosyolojiye ait muhtevalara taban tabana zıt muhtevalardan hareket ediyor gibi görünmektedir. Bilgi sosyolojisi bütün bilgimizin ve daha hususî olarak; içtimaî menşei, kültürel bir çevreye tâbiyeti ve araştırmacıya has olan içtimaî emsali dolayısıyla sosyal ilimler sahasına ait bilgimizin muteberliği meselesini ortaya atmıştır.

Amerika'da, Louis Wirth, C. Wright Mills, ve başka düşünürler tarafından geliştirilmiş olan bilgi sosyolojisi, kaziyeleri, noktai nazarları, fikirleri, araştırma tekniklerini, ve arayıcıların tefsirlerini aşağıda göreceğimiz düşüncelerden ilham alan tenkidî bir inceleme-ye tâbi tutar: 1° — Mevcut içtimaî bünye, problemlerin seçimini telkin etmeğe ve fikirleri, ipotezleri ve elde edilmiş neticelerin tefsirlerini önceden tayin etmeğe mütemayildir; 2° — Âlim «zihnî bir istidad» a, yani daima şuuruna varmaksızın, kültürel muhitinden, şahsî tecrübelerinden, sınıfından ve fikrî formasyonundan elde ettiği, tetkiksiz hasıl olmuş bir fikirler serisine ve şahsî temayüllere maliktir; 3° — Ekseriya, şu veya bu problemin incelenmesinde tatbiki elverişli olduğuna inanılan metodların, bugünkü ve gelecekteki incelemeler için şaşmaz usuller olduğunu düşünmekten ziyade, bunların bilgilerimizin bugünkü durumu içersinde muteber teknikler olarak telâkki edilmeleri icap eder; 4° — Her cemiyet «iyi» neticeler getiren bilgini mükâfatlandırmağa ve «fena» cevaplar veren de cezalandırmağa mütemayildir.

Araştırmaların bugünkü durumu: — Mevzuumuzu bitirebilmek için, araştırmaların bugünkü durumu hakkında da bazı kelimeler ilâve edelim. Bilhassa, son 50 seneden beri esaslı terakkiler meydana getirilmiştir: Sosyolojik incelemelerde kabul edilen fikrî sistemlerin gelişmesi; hususî araştırma tekniklerinin icadı; bu tek-

(48) «The Problem of the concept in social psychology», American Journal of Sociology, XLVII, 1941 - 42, 727 - 45.

(49) «Operational Definitions in Social Science» American Journal of Sociology, XLVII, 1941 - 42, 727 - 45.

niklerin diğ er beş erî ilim teknikleri ile telifi ve bunların birbirine nüfuzu — ki bu mü şterek ç alışmanın faydalarını yukarıda görmüş tük, — Nihayet bir taraftan tecrü bî sosyolojinin, diğ er taraftan bilgi sosyolojisinin temsil ettiğ i, temel kaziyeleri, sistematik fikirleri ve sosyolojide bugüne kadar cari olan araştırma metodlarını ortaya koymağ a elveriş li olan, tenkidî durumların meydana çıkışı gibi...

Bir ilim olarak sosyolojinin artık olgunluğ a erişmiş olmasına rağmen, hâlâ araştırmaların gelecekteki inkişafına mâni olabilecek muayyen sayıda engeller mevcuttur. Bunları, kısaca sayalım: Diplomalı talebelerin araştırma metodları üzerindeki tam ve müsavi olmıyan, ekseriya kısmî olan hazırlanmaları; öğretim programlarında araştırmaya alıştırmacı derslere nazaran umumî derslerin fazlalığı; bir çok sosyologlar arasında, araştırma metodları ve teknikleri hakkında mutaassıp bir zihniyetin devamı; meslekten yetişmiş sosyologlarla, sosyolojiden diploma almış talebelerin, sosyolojik bir incelemeyi zarurî kılan problemlerin geniş çerçevesine ve psikologların, iktisatçıların, tarihçilerin veya siyasi ilimler mütehassıslarının sayısına nazaran, çok küçük kalan sayıları; sosyologların araştırmaya tamamen zararlı olan öğretim tarafından temessül edilmesi; nihayet sosyolojik araştırma için ayrılan kredilerin nisbî kifâyetsizliği... (50)

*University of Chicago,
Department of Sociology*

(50) Bak: «The report of the Committee on the training and recruitment of Sociologists», American Sociological Review, X, 1945, 77 - 89.